

Skript

HISTORISCH TIJDSCHRIFT

Interview: Rome in broekzakformaat. Interview met Diederik Burgersdijk

Auteurs: Harmen Luth en Tibbe Schreurs

Verschenen in Skript Historisch Tijdschrift, jaargang 48.1, pp. 55-59.

© 2026 Stichting Skript Historisch Tijdschrift, Amsterdam

p-ISSN: 0165-7518

e-ISSN: 3051-2506

Skript Historisch Tijdschrift is een onafhankelijk wetenschappelijk blad dat viermaal per jaar verschijnt. De redactie, bestaande uit studenten en pas afgestudeerden, wil bijdragen aan actuele historische debatten, en biedt getalenteerde studenten de kans om hun werk aan een breder publiek te presenteren.

ROME IN BROEKZAKFORMAAT

INTERVIEW MET DIEDERIK BURGERSDIJK

Harmen Luth en Tibbe Schreurs

Op een donderdagmiddag in het Bushuis in een kamer die volgestouwd is met boeken treffen onze redacteurs prof. dr. Diederik Burgersdijk. Burgersdijk heeft een vaste aanstelling in Utrecht, maar als gast-onderzoeker bij de Universiteit van Amsterdam verplaatst hij zich regelmatig, en zijn kamergenoot van het afgelopen semester zit nu midden in eenzelfde soort verhuizing. Omringd door literatuur hebben we een gesprek over auteurschap en Rome: hoe vat je de Eeuwige Stad samen in dertigduizend woorden?

Het begint met steen

Voor Diederik Burgersdijk was de vraag niet *of* er nog iets over Rome te schrijven viel – de bibliotheken puilen immers uit – maar *hoe* je die overweldigende geschiedenis vertaalt naar broekzakformaat. Nu staat hij voor een uitdaging in de beperking: deel 87 in de reeks *Elementaire Deeltjes* van uitgeverij Athenaeum. Deze serie, vergelijkbaar met Oxfords *Very Short Introductions* of de Duitse *Reclam*-reeks, vraagt van specialisten om hun vakgebied terug te brengen tot de absolute essentie. In 2026 verschijnt Burgersdijks bijdrage: *Rome*.

‘Een toegankelijke en beknopte beschrijving van de antieke stad, dat is het,’ antwoordt Burgersdijk nuchter op de vraag welk gat dit boekje vult in het overweldigende aanbod van literatuur over Rome. ‘In het Nederlands heb je hier en daar wat boeken over de geschiedenis van Rome, maar nog niet een boekje over de antieke stad in kort bestek.’ De uitdaging lag in de beperking van dertig- tot veertigduizend woorden. Want hoe comprimeer je duizend jaar geschiedenis en een metropool vol monumenten tot iets wat je in de trein kunt lezen? Burgersdijk koos voor een afbakening: het gaat over de stad in de oudheid, bekeken vanuit wat er nu nog te zien is in het straatbeeld. Burgersdijk spreekt met liefde over de vele soorten tufsteen en kalksteen waaruit Rome is opgebouwd, zoals *peperino*, *cappellaccio* en *travertijn*. ‘Dat zijn allemaal lokale Romeinse steensoorten waarmee die gebouwen werden gebouwd, naast klei. En vanaf de late Republiek kwam daar marmer bij, en baksteen en beton en mortel en cement.’ Volgens Burgersdijk is de essentie van Rome

te vinden in de stenen zelf, al zijn deze nu ‘overwoekerd door grassen en takken en hagedissen en plastic colaflesjes of blikjes en limonadeflesjes’.

Gedurende het gesprek wordt duidelijk dat Burgersdijk een transformatie heeft doorgemaakt. Terwijl hij zijn academische carrière begon als pure classicus, beweegt hij zich steeds meer in de richting van stadsgeschiedenis. ‘Ik merk dat ik steeds meer een *urbanus* word, een stadshistoricus. Ik ben geïnteresseerd geraakt in het idee van de stad.’ Die interesse was er eigenlijk al sinds zijn jeugd. Als jongen was hij gefascineerd door kaarten en plattegronden, en wilde hij sociale geografie studeren. Familieleden, die de studie *nota bene* zelf hadden gevolgd, raadden het hem af, waardoor hij in de klassieken belandde. Maar het bloed kruipt waar het niet gaan kan. Nu, jaren later, combineert hij de twee liefdes. Bovendien ziet Burgersdijk het klassieke Rome in zijn eigen woonplaats: ‘Als ik in Amsterdam langs de grachten loop, zie ik Romeinse bogen,’ zegt hij. De bruggen over de grachten zijn voor hem echo’s van Romeinse ingenieurskunst. Ook in de gevels van Amsterdamse stadspaleizen ziet hij de Romeinse vormen terug.

De nadruk op architectuur gaat tegen de academische tendens in. Tegenwoordig richt de archeologie zich vaker op het dagelijks leven van de gewone mens. Deze trend is niet terug te vinden in het Rome van Burgersdijk. In zijn boek komen wel beschrijvingen voorbij van volksverhuizingen en religieuze rituelen, maar deze staan in het teken van de ontwikkeling van de stad en niet de dagelijkse praktijk. ‘Ik heb daar minder oog voor, dat geef ik onmiddellijk toe,’ zegt hij eerlijk. ‘Ik houd meer van die stenen. Ik heb dit boek echt vanuit de stenen geschreven.’

De stenen geven Rome zijn unieke kleur en karakter. Hierin bestaat de eeuwigheid van de stad, van antieke wegen en viaducten tot monumentale tempels. Burgersdijk gebruikt academische standaardwerken om de monumenten beknopt te beschrijven voor de algemene lezer, zoals Amanda Claridges *Rome: an Oxford archaeological guide* en Eva Steinby’s *Lexicon Topographicum Urbis Romae* (inclusief werk van de beroemde Rome-archeoloog Filippo Coarelli), aangevuld met specifieke literatuur over individuele locaties. Maar tot zijn eigen verrassing merkt Burgersdijk tijdens het schrijfproces dat juist de bekende monumenten meer moeite kosten omdat ze al zo vaak beschreven zijn: ‘Het klinkt een beetje oneerbiedig, maar het Colosseum of het Pantheon, dat weten we wel hè.’ De lezer hoeft zich geen zorgen te maken; ook deze bekende gebouwen worden netjes behandeld en beschreven, in kleine segmentjes voor wie de afmetingen wil weten, of welke keizer verantwoordelijk was. Een uitgever zou immers nooit akkoord gaan met een Rome-boek zonder Colosseum. Maar, het gaat Burgersdijk meer om de samenhang van de stad dan om specifieke locaties. Hij wil naar eigen zeggen ‘het cement tussen de stenen leggen’.

Deze materiële focus zorgt ervoor dat er in dit boek aandacht is voor minder voor de hand liggende onderwerpen. Burgersdijk heeft bijvoorbeeld een passie ontwikkeld voor de boog, waarover hij ook een wetenschappelijk artikel voorbereidt. Hij onderscheidt de functies van bogen in Romeinse architectuur: de stadspoort als functionele doorgang en controlepunt, de brug als poort over het water, het aquaduct om water te vervoeren, het monumentale gebouw waarin bogen voor draagkracht zorgen, en uiteindelijk de triomfboog waarbij de boog zijn praktische functie verruilt voor een symbolische. Wat opvallend is: er is haast niets te vinden over bogen in de oude Romeinse literatuur. Zelfs de befaamde Vitruvius, wiens handboek architecten in de Renaissance inspireerde, behandelt de boog niet. Een blik op de stenen van Rome leidt dus tot andere inzichten dan enkel literatuurstudie.

Van stad naar boek

Voordat Burgersdijk ook maar één letter op papier zette, dacht hij anderhalf jaar na over de vorm. De geschiedenis van een stad stelt de schrijver namelijk altijd voor een dilemma. ‘Je kunt het op drie manieren behandelen,’ legt hij uit. ‘Chronologisch, thematisch of topografisch. Maar geen van die drie manieren kun je consequent volhouden.’ Een puur chronologische aanpak zou betekenen dat de lezer van hot naar her door de stad springt: het ene moment sta je op het Forum, het volgende moment op het Marsveld, dan plots weer op de Palatijn. Een strikt topografische wandeling negeert daarentegen de historische ontwikkeling en de grote verhaallijnen van de Republiek en het Keizerrijk. Een stad is immers nooit netjes wijk voor wijk opgebouwd. En een thematische indeling (alle tempels, alle badhuizen) ontnemt de lezer het gevoel van de stad als samenhangend organisme.

De oplossing werd een hybridevorm: een wandeling die zowel door de stad als door de tijd beweegt. Burgersdijk begint zijn verhaal bij het Forum Boarium, de oude koeienmarkt aan de Tiber, door hem geïdentificeerd als het oudste punt van Rome. Van daaruit wandelt hij in het boek richting het Capitool, rond de Palatijn, naar het Forum Romanum. Vervolgens waaiert de route uit naar de Keizerfora en het Marsveld. ‘Zo krijg je een clustering van chronologie, topografie en thema’s,’ aldus Burgersdijk. Maar de echte vondst zit hem in de herhaling van de tocht. ‘Toen ik weer bij het Capitool was aangeland, op het punt waar we vertrokken waren, deed ik dat rondje nog een keer, maar dan in de keizertijd en de late oudheid.’ De route vormt zo een dubbele lus rondom de twee centrale heuvels. ‘Dan heb je dus eigenlijk een achtvorm,’ glundert hij. ‘En de achtvorm is ook het symbool van de eeuwigheid, van *Roma Aeterna*. Dat is een mooie mystieke route die ik mentaal heb gevolgd.’

De dubbele achtvorm zorgt voor structuur, maar brengt de lezer nog altijd niet langs alle relevante locaties. Dan moet Burgersdijk een beetje sjoemelen: ‘Op het Forum heb je de *Umbilicus Urbis*, de navel van de wereld, en vlak daarbij het *Milliarium Aureum*, de gouden mijlsteen. Als ik daar met de lezer sta, in het hart van de stad, kan ik stiekem meteen alle wegen rondom Rome en de provincies behandelen, omdat alle wegen daar samenkomen. Hetzelfde doe ik bij de Serviaanse Muur: als we die kruisen, bespreek ik meteen alle stadspoorten.’ Het uitgangspunt is dus een topografische wandeling waarbij de tijd chronologisch vooruitgaat, met ad-hoc thematische uitweidingen.

Hoelang een auteur ook nadenkt over de structuur, het blijft onmogelijk om heel Rome te beschrijven. Ook Burgersdijk heeft te maken met het principe *kill your darlings*. Het schrijfproces is nog gaande, maar de Tarpeïsche Rots lijkt het bijvoorbeeld niet te halen. ‘Ik weet nog steeds niet hoe ik die erin moet krijgen,’ bekent hij. De rots op het Capitool, waarvandaan verraders in de diepte werden geworpen, is een iconische plek. ‘Maar ik kom fysiek langs die rots op het moment dat ik vertel over de voorgeschiedenis van Rome. De legende van Tarpeia, het meisje dat de stad verraadde, speelt zich pas later af, in de Koningstijd.’ Wanneer het verhaal chronologisch bij Tarpeia is aangeland, bevindt de wandeling zich topografisch alweer in een heel ander deel van de stad. ‘Dus dan kan ik dat niet doen. Misschien sneuvelt het arme meisje.’ Het toont hoe de vorm de inhoud dicteert: om het grote verhaal helder te houden, moet de auteur streng zijn voor zijn geliefde details.

Easter eggs

De structuur van een dubbele achtvorm is niet alleen structureel handig, maar de symboliek van de eeuwigheid is ook een leuke toevoeging voor de oplettende lezer.

Burgersdijk haalt aan dat hij als student graag Harry Mulisch las, die bekendstond om complexe verwijzingen in zijn literatuur. Op de suggestie dat de ijdele Mulisch wellicht ook wat protserig overkomt, pareert hij: 'Ik vind het bij Mulisch vaak ook wel erg dik er bovenop liggen. Maar het gekke is, ik heb vaak dingen in mijn boeken die ik dan heel leuk vind, maar die de lezer niet per se hoeft te constateren.' In zijn boek over opera ging het bijvoorbeeld over een monument met acht orgelpijpen, en omdat een octaaf ook nog eens acht noten beslaat, heeft dat boek acht hoofdstukken. Vervolgens verklaart Burgersdijk speciaal voor *Skript* de symboliek van het Rome-boek: 'Ik heb zeven hoofdstukken van zeven paragrafen gemaakt. Waarom zeven? Omdat er volgens de traditie zeven koningen waren en Rome is gebouwd op zeven heuvels.' Hoewel er veel meer dan zeven koningen waren en Romeinse noch moderne historici het nooit eens werden over welke heuvels nu precies die zeven waren, is het getal mythologisch verbonden aan Rome. Maar Burgersdijk benadrukt dat hij niet te fanatiek op zoek gaat naar deze *easter eggs*. In dit geval levert de richtlijn van dertig- tot veertigduizend woorden een prettig aantal van zesduizend woorden per hoofdstuk op. 'Ik kwam er halverwege achter dat het die kant op ging en toen dacht ik: dit ga ik aanhouden.'

Zijn dergelijke trucjes leuk voor de oplettende lezer, of kunnen ze ook tot verwarring leiden? Dat ze een risico vormen, weet Burgersdijk uit ervaring. Bij zijn vorige boek over de geschiedenis van het gymnasium ontwierp hij een 'V-vormige chronologie': hij werkte terug in de tijd naar de zeventiende eeuw en daarna weer chronologisch vooruit naar het heden. 'Dus alles wat ik op de heenweg, terug in de tijd, niet had behandeld, behandelde ik dan terug.' Een structuur waar hij zelf erg over te spreken was, tot een NRC-recensent concludeerde dat het boek geen structuur had. 'Hij had die V-vormige chronologie dus niet geconstateerd. Kan gebeuren', vertelt Burgersdijk met een wrange glimlach. Bij dit boek hoopt hij dat de achtvormige eeuwigheidswandeling de lezer onbewust meeneemt, zelfs als ze de symboliek missen. 'Het zijn binnenpretjes. Als de lezer het er niet uithaalt, is het hopelijk net zo'n leesbaar boekje.'

Romereis

Hoewel het boek grotendeels achter het bureau is geschreven, is het ook gevoed door tientallen bezoeken aan de stad. Burgersdijk komt er al sinds de jaren tachtig. 'Toen was Rome nog heel anders. Het was "Italiaanser", je moest nog betalen met lires en de stad voelde chaotischer. Monumenten waren ofwel gesloten, ofwel twintig jaar lang *in restauro* (restauratie). Nu is Rome veel meer glad gepoetst, bezoekersvriendelijk gemaakt.' Hij mist de authentieke charme van het oude, rommelige Rome wel eens, waar je in het centrum nog een betaalbare *trattoria* (eetgelegenheid) kon vinden. Maar als historicus ziet hij ook de winst. Tijdens zijn laatste bezoek afgelopen zomer werd hij overdonderd door de veranderingen op het Forum Romanum. 'Vroeger was de *Via dei Fori Imperiali*, die verkeersweg van Mussolini, een barrière die alles onzichtbaar maakte. Nu zijn er loopbruggen aangelegd rondom de *Curia* en kun je onder de straat doorsteken naar de Keizerfora. Je kunt nu echt dwalen op plekken die vroeger onbereikbaar waren, zoals aan de voet van de Zuil van Trajanus.'

Een ontwikkeling waar Burgersdijk met bijzondere interesse naar kijkt, is de recente opening van Metrolijn C bij het Colosseum. Bij de aanleg van deze lijn zijn enorme hoeveelheden archeologische vondsten gedaan, die nu in het metrostation zelf worden tentoongesteld. 'Ik vind dat een prachtige manier om historisch materiaal te presenteren,' zegt Burgersdijk. Hij vergelijkt het met metrostation Rokin in Amsterdam, waar de vondsten uit de Amstelbedding langs de roltrappen worden

getoond. ‘Het gaat uit van het lokale: het is daar gevonden, dus wordt het daar getoond. Je kunt potscherven in een depot leggen, maar op deze manier, in de context van de plek zelf, gaat het veel meer leven.’

Het boek van Burgersdijk landt niet in een vacuüm. Nederland kent een unieke, diepgewortelde band met Rome, voornamelijk gevormd door de sterke traditie van het zelfstandig gymnasium. ‘Dat is echt iets heel bijzonders in Nederland,’ benadrukt hij. ‘Als je in Rome bent, zie je altijd enorme hoeveelheden Nederlandse schoolklassen. Een enkele keer een Franse of Deense klas, maar de Nederlandse dominantie is opvallend.’ Op de vraag of Burgersdijk deze cultuur wil uitdagen met dit boek (een Romereis is vaak een traditionele monumentenwandeling), beaamt hij juist dat hij onderdeel is van deze traditie. Hij was zelf jarenlang docent klassieke talen en gaf ook oudercursussen, speciaal voor de ouders van Romereizigers. Ook met de universiteit van Bologna, waar hij onlangs gastprofessor werd, en die van Utrecht, is hij dit jaar nog aanwezig voor een cursus in Rome, en vindt het fantastisch om daar ter plaatse te doceren. De auteur schrijft zijn *Elementaire Deeltje* met twee benen in de Nederlandse Romereis-cultuur. Met een onverwachts gevoel voor marketing: ‘Ja, en het is ook een prettig formaat. Dus ik hoop dat al die leerlingen van die gymnasia dat boekje in hun ransel stoppen als ze het bij zich hebben.’

Tot slot

Waar eindigt een boek over Rome? Burgersdijk kiest voor het einde van de vierde eeuw. De keizers zijn vertrokken naar Constantinopel en Rome verliest zijn politieke macht. Maar de stad vindt zichzelf opnieuw uit. ‘Het christelijke Rome is een grandioze herstart,’ besluit hij. Door de graven van Petrus en Paulus en de talloze martelaren te monumentaliseren, wordt Rome het religieuze centrum van een nieuw tijdperk. Ook deze periode is *Elementair Deeltje*-waardig, maar het past niet allemaal in hetzelfde beknopte boekje. Burgersdijk heeft wel een advies voor de lezer die het Colosseum en het Pantheon al kan dromen en interesse heeft in de christelijke stad: ‘Ga naar de graven van de *Via Latina*. Dat zijn vroegchristelijke graven, een beetje in het zuidoosten van Rome in de *Valle della Caffarella*. Het is een *Geheimtipp* die ik graag zou willen geven, maar die ik nergens in de route van mijn boekje kwijt kon.’ Daarnaast tipt hij het complex van de *Sant’Agnese fuori le mura* aan de Via Nomentana, met name het mausoleum van Constantia. ‘Dat is een rond gebouw met prachtige mozaïeken van wijnranken en Bacchische taferelen op een witte achtergrond, inclusief Christus als wetgever, met schaapjes. Een perfect voorbeeld van hoe de antieke wereld organisch overvloedige in de christelijke.’

Diederik Burgersdijk is als universitair docent verbonden aan de Universiteit Utrecht. Hij promoveerde in 2010 aan de Universiteit van Amsterdam op de *Historia Augusta* en was co-redacteur van bundels over Carthago en Constantinopel. Recent publiceerde hij over het Nederlandse gymnasium (*Gymnasium*, 2022), opera (*Een opera voor Suriname*, 2024), en vertaalde Hugo de Groot (*Hugo Grotius’ On Public Partnership with Unbelievers*, 2026).